STATUTUL DE ȚARĂ CANDIDAT PENTRU ADERAREA LA UNIUNEA EUROPEANĂ – O NOUĂ ȘANSĂ PENTRU SISTEMUL DE CERCETARE ȘI INOVARE AL REPUBLICII MOLDOVA

THE STATUS OF CANDIDATE COUNTRY FOR EUROPEAN UNION MEMBERSHIP – A NEW OPORTUNITY FOR MOLDOVA'S RESEARCH AND INNOVATION SYSTEM

Dorina MIRON, ORCID: 0003-0345-2275
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 339.924:338.2(470):005.591.6 e-mail:dorina.miron1988@gmail.com

Studiul își propune să realizeze o evaluare preliminară Sistemului Național de Cercetare și Inovare din Republica Moldova și trasarea principalelor oportunități care derivă din obținerea statutului de țară candidată pentru aderarea la Uniunea Europeană (UE). Se preconizează că rezultatele vor permite o mai bună aliniere la prioritățile naționale în contextul Agendei Republicii Moldova – UE pentru următoarea perioadă.

Metodologia aplicată este efectuată prin cercetarea documentară a rapoartelor, informațiilor și cadrelor de reglementare existente. Metodologia combină analiza calitativă și cea cantitativă a datelor puse la dispoziție de instituțiile naționale și organizațiile internaționale, instrumente de *benchmarking* bazate pe indici internaționali, evaluarea rapoartelor și programelor instituțiilor implicate în domeniul de cercetării și inovării.

De la independență, Republica Moldova a parcurs o tranziție dificilă către o economie de piață, cu diferite regimuri politice cu viziuni geopolitice diferite, crize financiare, furtul miliardului și alte impedimente de natură financiară. Totuși, a fost înregistrată și o creștere economică semnificativă, deși volatilă, o reducere a sărăciei, iar astăzi avem un statut de economie cu venituri medii inferioare [1, p.4]. Cu toate acestea, creșterea productivității a scăzut pe măsură ce motoarele inițiale ale schimbărilor structurale de la începutul perioadei postindependență s-au epuizat. Angajamentele Republicii Moldova în cadrul Agendelor internaționale pentru dezvoltare durabilă au condiția imperativă de a asigura trecerea de la economia liniară la economia circulară. Acest parcurs înseamnă „inovarea”, care trebuie să vină sub forma unei cercetări și experimentări sistematice cu idei și să ocupe un loc central în eforturile de dezvoltare. Evenimentele recente au făcut o astfel de abordare și mai importantă. La 23 iunie 2022, Consiliul European a acordat Republicii Moldova statutul de țară candidat pentru aderarea la UE [2]. Obținerea acestui statut nu oferă calitatea de stat-membru al UE, întrucât cea din urmă presupune parcurgerea unor proceduri complexe care implică eforturi substanțiale în implementarea reformelor în toate domeniile, printre care și în cel de cercetare și dezvoltare (CI). Un prim-pas în acest sens ar fi încorporarea politicii de cercetare și inovare în strategia

națională de politică economică. Îmbunătățirea coordonării dintre strategia de cercetare și inovare și ambițiile socioeconomice naționale este esențială.

După ce a obținut statutul de țară candidat pentru aderarea la UE, Republica Moldova se poate bucura de o serie de beneficii vitale pentru economia națională. Toate aceste beneficii pot fi obținute doar cu un Sistemul Național de Cercetare și Inovare (SNCI) bine structurat cu politici care vin să integreze toți actorii acestui sistem. Astăzi, SNCI este unul fragmentat cu diferite instituții implicate în promovarea politicii de cercetare și inovare. Pentru o viziune mai clară a actorilor implicați, a se vedea Figura.

Fig. Actorii Sistemului Național de Cercetare și Inovare
Sursa: Elaborat de autor în baza Raportului Ecosistemului Inovării din Moldova (UNIDO Country), https://www.unido.org/sites/default/files/files/2021-02/Report_on_Innovation_Ecosystem_of_Moldova.pdf

Pornind de la cele menționate, se denotă importanța pentru stabilirea unei responsabilități ministeriale pentru Politica de cercetare și inovare, fapt menționat și în Evaluarea *inter pares* a sistemului de Cercetare și Inovare al Republicii Moldova [3, p.5-6]. Urmarea recomandărilor propuse de experți internaționali, Guvernul a realizat că este necesară o reformă în sectorul științei și inovării. Astfel, în 2018, a fost creată Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare, iar distribuirea fondurilor între instituțiile de cercetare se realizează acum pe bază de competiție. Anul 2019 a devenit primul an în care noul mecanism de distribuire a fondurilor a devenit funcțional. Înțelegerea legăturilor dintre actorii instituționali implicați în activitățile sau procesele de inovare este esențială pentru îmbunătățirea performanțelor tehnologice și economice ale unei țări.

O altă provocare a SNCI este de a spori și eficientiza finanțarea publică. Conform Biroului Național de Statistică, în anul 2021, cheltuielile efectuate pentru activitatea de

cercetare-dezvoltare au însumat 560,5 mil. lei, reprezentând 0,23% din produsul intern brut (PIB), pe când în Uniunea Europeană ponderea cheltuielilor pentru CI în statele-membre constituie 3% din PIB. În anul 2021, comparativ cu anul 2020, cheltuielile pentru activitatea de cercetare-dezvoltare s-au majorat cu 90,9 mil. (cu 19,4%), în unitățile de stat – cu 36,7 mil. (cu 8,8%). Cheltuielile efectuate în unitățile cu forma de proprietate de stat constituie 81,2% din cheltuielile totale [4].

În noile împrejurări, Republica Moldova trebuie să îmbunătățească SNCI, să stimuleze cooperarea dintre universități și industrie (sectorul privat), să asigure un cadru de reglementare în conformitate cu legislația UE, să atragă investiții pe scară largă pentru a sprijini inovarea, precum și să creeze un sistem educațional atractiv, care sunt principalii piloni pentru dezvoltarea economică.

Un prim-pas în acest sens este de a respecta Agenda Parteneriatului Estic care descrie principalele priorități post-2020 și unde un loc important este atribuit domeniului cercetării și inovării, și anume, suport pentru modernizare și inovare la toate nivelurile de educație și training, creșterea Indicelui Global al Inovării prin investiții în politicile de Cercetare și Inovare, creșterea ponderii cheltuielilor CI din PIB cu cel puțin 50% pentru susținerea dezvoltării durabile, asigurarea participării în continuare la programele *Horizon Europe and EU4Innovation*, consolidarea securității energetice prin realizarea întregului potențial al energiei regenerabile, promovarea inovării în domeniul energiei, investiții pentru stimularea inovării digitale și suport pentru start-up-urile inovaționale ș.a. [5, p.4-13]. Alinierea strânsă a obiectivelor Parteneriatului Estic și eforturile Guvernului din Republica Moldova, în ceea ce privește cercetarea și inovarea, protejând în același timp mediul înconjurător, reprezintă o mare oportunitate de a spori impactul inițiativelor actuale și viitoare.

Referințe:

1. Global Innovation Index 2021, Republic of Moldova, p.4 [Accesat 07.09.2022]. Disponibil: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021/md.pdf
2. European Council conclusions, 23-24 June 2022, [Accesat 07.09.2022]. Disponibil: https://www.consilium.europa.eu/media/57442/2022-06-2324-euco-conclusions-en.pdf
3. Evaluarea *inter pares* a sistemului de Cercetare și inovare al Republicii Moldova, Horizon 2020 Policy Support Facility, [Accesat 07.09.2022]. Disponibil: https://ec.europa.eu/research-and-innovation/sites/default/files/rio/report/PR%2520Moldova_Executive%2520Summary%2520MD.pdf
4. Activitatea de cercetare-dezvoltare în anul 2021, Biroul Național de Statistică. [Accesat 07.09.2022]. Disponibil: https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=7367
5. Joint Staff Working Document, Recovery, resilience and reform: post-2020 Eastern Partnership priorities, European Commission, p.4-13, Brussels, 2021.